

WALLENSTEIN:

HERSHÖFÐINGI OG DRAUMÓRAMAÐUR

FYRRI HELMINGUR sautjándu aldar var óróasamur tími í Evrópu. Á árunum 1618-48 geislaði í Þýzkalandi ægilegasta og mannskæðasta styrjöld, sem til þessa hafði verið háð: Þrjátíu ára stríðið. Þessi styrjöld átti upptök sín í þeim glundroða, sem málefni Þýskalands voru í þá. Þjóðhöfðingi alls Þýskalands var keisarin, en völd hans voru ærið takmörkuð. Aðalsmenn og landgreifar réðu hver yfir sínum skika, og þeir voru staðráðnir í að hamlu gegn auknu valdi keisarans. Heima fyrir áttu þeir þó við að stríða meira eða minna andsnúin stéttaping, og þar að auki áttu þeir í innbyrðis höggi hver við annan. Kapólskir þjóðhöfðingjar mynduðu með sér sérstakt bandalag (og studdu keisarann, þegar til ófriðarins dró), mótmælendur mynduðu annað ríkjabandalag, en það var klofið í kalvinista og lútherstrúarmenn sem aldrei gátu komið sér saman um neitt. Við þetta bættist svo, að nágrannaþjóðirnar sáu sér hag í því að halda sundurlyndinu við og helltu því olíu á eldinn, hvenær sem færi gafst.

Þrjátíu ára stríðið hófst í Bæheimi með uppreisn gegn keisarinum, sem þá var Ferdínand II., Habsborgari eins og allir keisarar þeirra tíma og æ síðan. Kapólska bandalagið kom til liðs við keisarann við að bæla þessa uppreisn niður, en mótmælendur snerust í lið með Bæhelmsbúum. Styrjöld-

in tók því strax á sig mynd trúarbragðastyrjaldar, þótt önnur hagsmunatök kæmu þar ekki síður til greina. Hershöfðingi kapólska bandalagsins, Jóhann Tilly greifi, var sendur gegn uppreisnarmönnum í Bæheimi og honum tókst að gjörsigra þá í orrustu árið 1620. Í þeirri orrustu tók þátt og gat sér mikið orð maður, sem átti eftir að verða einhver frægasti herforingi þessarar styrjaldar og um leið einhver leyndardómsfyllsti og furðulegasti persónuleiki mannkynssögunnar.

ALBRECHT WALLENSTEIN fæddist 15. sept. 1583 í Bæheimi. Faðir hans var efnalítill óðalseigandi og mótmælandi. Wallenstein var alinn upp í trú mótmælenda, en sá síður var ekki vænlegur til frama í Bæheimi undir stjórn Habsborgara, og því kastaði hann trúnni og féll í náðarfaðm kapólsku kirkjunnar. Síðan kvæntist hann tvisvar með fárra ára millibili til fjár, en þetta hvort tveggja, trúarskiptin og giftingarnar, hækkuðu veg hans og framavonir til mikilla muna. Hann gerðist hermaður og vakti brátt athygli yfirmanna sinna á sér með hæfileikum sínum og skipulagsgáfu. Hermennirnir kepptust um að komast í sveit með honum, því að hjá honum áttu þeir vísa góða aðbúð, þótt henni fylgdi að vísu, að hart var tekið á misgjörðum. Og ekki leið á löngu þar til keisarin sjálfur

frétti af þessum efnilega hermanni.

Þegar herir Tillys höfðu sigrað Bæhelmsmenn 1620 voru allar eigur mótmælenda í landinu gerðar upptækar og þeim skipt milli stuðningsmanna keisarans. Wallenstein tókst að krækja sér í vænan bita af því herfangi og hann fékk samþykki keisarans til að taka sér hertoganafn og stofnsetja nýtt hertogadæmi: Friedland. Þar settist hann að og hófst þegar handa við stjórnarstörfin. Skipulagshæfileikar hans fengu þar strax notið sín, og áður en leið á löngu var veimnegun komin á í Friedland, þótt aðrir hlutar Bæhelms væru enn í sárum eftir ófriðinn. Þarna sat Wallenstein á friðarstóli í fimm ár.

Á yngri árum hafði Wallenstein stundað nám í Ítalíu, og þar hafði hann meðal annars lagt stund á stjórnuþeki, þá íþrótt að lesa örlög manna út úr stjórnum. Sú hugmynd að samband væri milli örlaga manna og hreyfinga himinhnattanna var talsvert útbreidd á öllum miðöldum og allt fram undir voru daga — mun jafn vel ekki vera með öllu útdauð enn, ef grannt er að gáð — og Wallenstein var fulltrúi á þessa kenningu. Hann kom sér snemma í kynni við lærisvein frægasta stjórnumeistara þeirra tíma, Tycho Brahes, og sá lærisveinn átti síðar eftir að verða enn frægari en meistarinn. Hann hét Kepler. Kepler lagði hóróskóp fyrir Wallenstein þegar árið 1609, og hefur eflaust við það tækifæri fylgt þeirri reglu, sem hann orðaði annars staðar á þessa leið: „Stjarnfræðingur, sem spáir eingöngu út frá himninum, en styðst ekki við sál, skynsemi, kraft og eðli þess manns, sem spádómurinn á að rætast á, stendur ekki föstum fótum, og það er tilviljun, ef honum heppnast spádómurinn“.